

Svenska museers internationella arbete -

Rapport från en förstudie som har genomförts på uppdrag av Svenska ICOM och RSM

Bakgrund

Ett av de nationella kulturpolitiska målen är att främja internationellt kulturutbyte. Regeringen slår fast att det svenska kulturlivets utveckling och livskraft är beroende av internationellt utbyte och samarbete och att ett internationellt perspektiv ska genomsyra kulturinstitutionernas verksamhet. Vidare anser Kulturdepartementet att insatser för att främja internationalisering ska integreras i kulturlivets infrastruktur och i de statliga bidragssystemen (Kulturdepartementet, Faktblad, September 2007).

De internationella kontakterna inom kulturarvsområdet har ökat de senaste åren och internationellt kunskaps- och erfarenhetsutbyte är på flera håll en naturlig del av den ordinarie verksamheten. Många kulturarvsinstitutioner och enskilda museiprofessionella ingår i detta utbyte, bland annat genom att delta vid olika internationella konferenser, EU-samarbeten, Sida-projekt mm.

Mot denna bakgrund tog Svenska ICOM och RSM initiativ till en förstudie i avsikt att översiktligt kartlägga hur svenska museers internationella engagemang ser ut idag, samt hur erfarenheter från internationella samarbeten kan spridas inom det svenska museisystemet. Ansvarig för uppdraget är Rebecka Nolmark, Nolmark projektutveckling AB. Arbetet med förstudien har skett i nära samverkan med respektive ordförande för de båda föreningarna.

Genomförande

Vid ett inledande möte i slutet av maj 2007 diskuterades och fastställdes upplägget och tidsplanen. Metoden har bestått av en enkätundersökning samt kompletterande intervjuer och samtal. Enkäten (bilaga 1) skickades ut till museer som är medlemmar i RSM eller Svenska ICOM¹ och ställdes direkt till museicheferna. I de fall där flera museer ingår i samma myndighet adresserades utskicket till myndighetschefen.

Svarsfrekvensen var till en början mycket låg. Därför gjordes särskilda insatser i form av information vid bl.a. läns museernas- och centralmuseernas samarbetsråd, samt kompletterande utskick. Totalt kom det in 47 svar, varav en del representerar flera museer. Svarsfrekvensen är ca 50%.

Intervjuer och samtal har genomförts med ett tiotal museichefer och nyckelpersoner. Det primära syftet var att diskutera vilken typ av stöd som efterfrågas av de mindre

¹ Utskicket baserades på adresslistor som tillhandahölls av RSM resp Svenska ICOM, totalt 113 adresser.

aktiva museerna, samt på vilket sätt museer med stort internationellt engagemang kan hjälpa sina kollegor med råd, kontakter eller nätverk.

Resultatet av kartläggningen, samt preliminära slutsatser och förslag har presenterats och diskuterats vid ett internmöte med deltagare från Svenska ICOM:s och RSM:s styrelser.

Sammanställningen av enkätsvaren samt resultatet av intervjuerna och samtalen presenteras i föreliggande rapport. Vidare ges övergripande synpunkter och förslag till hur man kan gå vidare för att bättre ta tillvara erfarenheter från internationellt samarbete samt behov av centrala stödinsatser.

Kartläggning av museernas internationella engagemang

Enkätsvaren

Totalt inkom 47 svar. I de fall där flera museer ingår i samma organisation har några valt att ge ett gemensamt svar andra har skickat in flera separata svar. Från de tillfrågade centrala museerna inkom 11 svar, från läns museerna 11 och av de kommunala museerna svarade 23 stycken, vidare inkom 2 svar från ICOM-anslutna specialmuseer. En handfull museer meddelade att de inte hade tid att svara². De inkomna svaren är av en sådan karaktär som gör det svårt att kvantitativt bearbeta enkäten. Däremot innehåller svaren intressant information om tillståndet för de svenska museernas internationella engagemang. Redovisningen nedan bygger på de inkomna enkätsvaren.

Enkätfrågorna var uppdelade i tre grupper. Den första behandlade policy/strategi och handlingsplan för internationellt arbete. Den andra gruppen frågor rörde deltagandet i internationella samarbetsprojekt, konferenser etc och den tredje behandlade uppföljningen och spridningen av resultaten.

Policy/strategi och handlingsplan

Majoriteten (nästan 80%) av museerna som svarade på enkäten uppgav att de varken hade någon policy/strategi eller handlingsplan. Två museimyndigheter har både policy och en särskilt utarbetad handlingsplan för sitt internationella engagemang. Ett museum redovisar att de har en uttalad policy/strategi, medan några museer hänvisar till övergripande program för kommunal eller regional kulturverksamhet, eller för internationell verksamhet.

Deltagande i internationellt samarbete

När det gäller deltagande i internationella samarbetsprojekt, nätverk, konferenser etc kan de svarande museerna delas in grovt i fyra kategorier. En fjärdedel (11) svarade att de helt saknade internationella kontakter under 2006, merparten av dessa är kommunala museer eller specialmuseer. En tredjedel svarade att de deltog i enstaka konferenser eller mindre projekt. Ytterligare en fjärdedel av de svarande uppger att de utöver detta också ingår i ett par internationella projekt eller nätverk, dock sällan

² Ett museum svarade inte på enkäten, utan skickade endast Årsredovisningen för 2006.

som initiativtagare. Slutligen finns det en grupp av museer, ca 20 %, som är mer aktiva i internationella sammanhang, där flera av personalen deltar i såväl samarbetsprojekt som konferenser och expertnätverk. Inom denna grupp intar Statens museer för världskultur en särställning, här återfinns också flera museer med inriktning mot konst, design och arkitektur.

Samtliga centrala museer redovisade flera internationella kontakter och samarbeten under 2006. Flertalet av dessa uppgav att de har ett stort internationellt engagemang, där flera av personalen är internationellt engagerade via projekt eller expertgrupper.

Bland läns museerna finns ett fåtal mycket aktiva museer, två som helt saknar internationella kontakter, medan flertalet uppgav att de endast är aktiva i ringa omfattning. Här är det främst på chefsnivå, som man deltar i internationella sammanhang. Jämtlands läns museum utgör ett undantag där det internationella arbetet ges stort utrymme i alla delar av verksamheten.

Merparten av de kommunala museerna saknar helt internationella kontakter eller återfinns i gruppen med mycket litet internationellt engagemang. Ett fåtal museer, främst i Göteborg och Malmö, är däremot mycket aktiva i internationella sammanhang.

Sida-finansierade samarbeten, t.ex. inom SAMP³, är betydelsefulla vägar till internationalisering, men för många museer utgör konferenser och möten anordnade av ICOM eller dess underavdelningar den enda internationella kontakten.

Få museer redovisade att de deltar i EU-finansierade projekt eller konferenser, och då gäller det nästan uteslutande gränsregionalt samarbete (fd INTERREG). Vidare är det sällan som de svenska museerna är initiativtagare och/eller projektägare, detta gäller för såväl EU-projekt som övriga internationella samarbeten⁴.

Uppföljning och spridning av resultat

Det är väldigt få av museerna som har någon särskild metod för uppföljning och spridning, med undantag för Sida-projekten som följer LFA-metoden för bedömning, uppföljning och utvärdering (för mer information se www.sida.se). Ett vanligt svar var att museet inte särskiljer internationella aktiviteter från övrig verksamhet, men svaren innehöll ingen precisering av hur man normalt arbetar med uppföljning, utvärdering och kunskapsspridning av erfarenheter och resultat. Flera museer svarade också att de varken följer upp eller arbetar aktivt för att integrera de internationella erfarenheterna i den löpande verksamheten.

Få museer gör riktade, eller systematiska insatser för att sprida och förmedla internationella erfarenheter och kontakter till andra kulturarvsinstitutioner. Några museer svarade att man berättat om sina projekt vid seminarier eller publicerat resultaten i småskrifter. Vidare uppgav många av de svarande museerna att det

---

³ Afrikansk-svenska museinätverket www.samp.org

⁴ Detta stämmer väl överrens med den bild som framkom i utvärderingen av svenska deltagandet i kulturarvsprojekt inom EU-programmet Kultur2000, som R. Nolmark gjorde 2007, på uppdrag av Riksantikvarieämbetet.

förutsätts inom organisationen att de medarbetare som deltar i internationella expertnätverk eller liknande sprider kunskapen vidare till sina kollegor.

De museer som redovisade ett brett internationellt engagemang samverkar också i större utsträckning med andra svenska aktörer, t.ex. universitet och högskolor, kommuner, föreningar och andra museer. Särskilt gäller detta vid inlån av utställningar eller mer FoU-inriktade projekt.

Intervjuer/samtal

Intervjuerna gjordes med företrädare för museer med mycket stort och brett internationellt engagemang, med mindre engagemang och inget internationellt engagemang alls. Vidare har samtal förts med ett par personer inom kulturområdet med stor personlig internationell överblick och erfarenhet.

Vid samtalen framkom att det finns ett stort behov av en mer livfull diskussion kring internationalisering, särskilt kring museernas roll i relation till övriga kulturinstitutioner och myndigheter. Vidare efterfrågades konkret vägledning i hur man deltar i samarbetsprojekt eller andra internationella sammanhang. Detta gäller både hur man söker finansiering och samarbetspartners, men också inom vilka områden det är möjligt att samarbeta.

Att ge större synlighet för det internationella arbete som redan sker vid svenska museer var en annan sak som kom upp. Många som jobbar aktivt internationellt upplever att intresset internt är svagt, och att den kunskap eller de idéer man kan bidra med inte alltid värderas av chefer eller kollegor. Ett konkret förslag som presenterades var att ordna ett internationellt torg vid Vårmötet, där de museer som vill skulle kunna visa upp sina mest spännande internationella projekt.

Resursbrist anges ofta som skäl till varför man inte riktigt mäktar med att gå in i internationella samarbeten. Ett förslag som fördes fram vid en av intervjuerna var att staten borde avsätta särskilda medel för att stödja framtagandet av ansökningar eller för att använda som medfinansiering vid EU-projekt⁵.

---

⁵ Utredarens kommentar: Detta är något som redan finns i mindre skala inom andra politikområden i Sverige, vidare förekommer det i flera EU länder att kulturprojekt som beviljas stöd via EU:s kulturprogram är garanterade nationell medfinansiering.

Reflektioner och slutsatser

Följande sammanfattande reflektioner och slutsatser har kommit ut av analysen av enkätsvar och intervjuer:

- Strategier, policy, handlingsplaner: Det finns ett stort behov av en fördjupad diskussion kring hur man kan arbeta mer strategiskt såväl inom varje museum/myndighet som på ett övergripande nationellt plan. Detta har även lyfts fram vid samtliga intervjuer och samtal.
- Deltagande: En stor del av de svenska museerna står utanför det internationella samarbetet, eller deltar i liten omfattning, trots att den svenska regeringen förespråkar en ökad internationalisering inom kulturlivet. Brist på resurser och kunskap om internationella arbete förs ofta fram av museerna själva som förklaring.

Kartläggningen visar att de svenska museerna i mycket liten utsträckning deltar i EU-finansierade projekt. En slutsats i förstudien är att de vägar in i internationellt samarbete som finns inom EU:s olika program eller fonder, med en stor potential till såväl finansiering som kontaktmöjligheter, är mycket underutnyttjade.

- Spridning av resultat och erfarenheter: Kontakter, kunskaper, idéer och nytänkande som kommit ut av deltagandet i internationella samarbeten eller konferenser är ofta personbundna och integreras inte tillräckligt i löpande verksamhet. Spridningen av erfarenheter och lärdomar sker i mycket liten utsträckning i systematisk form. Det behövs därför särskilda insatser för att dessa individuella erfarenheter också skall kunna bidra till institutionellt lärande och utveckling, såväl inom det egna museet som i det svenska museisystemet.

Förslag till fortsatta insatser

Förstudien visar på att även om de internationella kontakterna på kulturarvsområdet har ökat de senaste åren, och internationellt kunskaps- och erfarenhetsutbyte på många håll är en naturlig del av den ordinarie verksamheten, finns det stora utvecklingsbehov innan de svenska museerna genomsyras av ett internationellt perspektiv och uppnår de av regeringen uppställda målen för kulturlivets internationalisering.

RSM och Svenska ICOM skulle kunna spela en viktig roll i detta sammanhang, men båda organisationerna arbetar idag ideellt och har därför ingen möjlighet inom nuvarande ekonomiska ramar att ta på sig ytterligare uppgifter eller ansvarsområden.

RSM bildades i december 2004 och verkar för en samlad museisektor som gemensamt arbetar systematiskt för att tillvara ta och driva strategiska frågor. Formerna för hur arbetet ska bedrivas är ännu inte fullt utvecklade och det finns stort utrymme för att testa nya vägar, innovativa metoder och lösningar. RSM skulle tillsammans med Svenska ICOM kunna ansvara för en större samlad insats i form av ett pilotprojekt med syfte att stödja museernas arbete för en ökad internationalisering.

En sådan pilotsatsning föreslås innefatta följande aktiviteter/initiativ:

- Workshops och seminarier för att diskutera och ta fram riktlinjer för hur museerna kan arbeta mer strategiskt och systematiskt för att integrera internationella erfarenheter och kontakter i den löpande verksamheten.
- Samla in och sprida goda exempel från internationellt samarbete.
- Löpande sprida information om exempelvis internationella konferenser, pågående arbeten inom EU eller andra internationella organ, intressanta projekt eller spännande utställningar att besöka . Förslagsvis genom ett väl fungerande elektroniskt nyhetsbrev och webbplats som också kan uppmuntra till debatt och diskussion. European Urban Knowledge Network (EUKN) www.eukn.org är ett ambitiöst, storskaligt och mycket professionellt genomfört exempel på en liknande tjänst från urbanområdet. MuseumLab www.museumlab.org är ett exempel på ett spännande initiativ inom museiområdet.
- Att med utgångspunkt från museernas uppdrag att samla, forska kring, vårda och visa föremål ta fram en sammanställning av vilka stödmöjligheter som finns inom EU:s program och fonder. Det finns redan idag ett fungerande system av informationskontor som har till uppgift att informera om enskilda program, däremot saknas ofta vägledningar som utgår från en särskilds aktörs, i det här fallet museernas, perspektiv och behov.
- Riktade informationsinsatser och utbildningsdagar kring hur man gör för att delta i internationella sammanhang. För många är det internationella sammanhanget en svårbegriplig värld som man inte riktigt vet hur man ska närma sig. Hur tar man initiativ till ett EU-projekt, hur skriver man en bra ansökan om projektmedel, måste man kunna prata engelska flytande, vem ska man kontakta om man vill göra ett studiebesök i ett annat land och hur hanterar man frågor kring ekonomi, finansiering och återrapporteringar är några av de frågor som framkom vid intervjuerna.
- Utveckla formerna för ett mentorssystem där de som har stor internationell erfarenhet och ett rikt kontaktnät kan dela med av sin kunskap och bjuda in sina kollegor att delta i samarbetsprojekt, nätverk och konferenser.

I flera andra EU-länder avsätter staten särskilda medel för nationell offentlig medfinansiering av EU-projekt med kulturinnehåll. Pengar som snabbt och relativt enkelt kan sökas för att ta fram en ansökan, delta vid ett första uppstartsmöte eller användas som medfinansiering. Detta har visat sig underlätta för mindre och medelstora institutioner att delta i internationellt samarbete. Den genomförda förstudien pekar mot att en motsvarande satsning i Sverige skulle vara ett verkningsfullt medel för att öka de svenska museerna deltagande i EU-projekt.

Kartläggning av svenska museers internationella arbete

Ett av de nationella kulturpolitiska målen är att främja internationellt kulturutbyte. Utvecklingen av de internationella kontakterna på kulturarvsområdet har ökat starkt de senaste åren och internationellt kunskaps- och erfarenhetsutbyte är på många håll en naturlig del av den ordinarie verksamheten. Många kulturarvsinstitutioner och enskilda museiprofessionella ingår i detta utbyte, bland annat genom att delta vid olika internationella konferenser, EU-samarbeten, SIDA-projekt mm.

Svenska ICOM och Riksförbundet Sveriges Museer (RSM) har diskuterat betydelsen av internationella samarbeten och frågat oss hur de kunskaper och erfarenheter som görs i dessa sammanhang kan komma fler tillgodo.

Mot denna bakgrund har Svenska ICOM och RSM tagit initiativ till en förstudie i avsikt att bl.a. översiktligt kartlägga hur svenska museers internationella engagemang ser ut idag, samt hur dessa erfarenheter från internationella samarbeten kan komma fler inom det svenska museisystemet tillgodo. Ansvarig för uppdraget är Rebecka Nolmark, **Nolmark Projektutveckling AB**.

Som ett första led i detta utvecklingsarbete ber vi er att skriva ut och fylla i bifogad enkät och **senast den 24 september** skicka tillbaka den till

Nolmark Projektutveckling AB
Tottvägen 28
169 54 Solna

Om ni har några frågor går det bra att kontakta Rebecka Nolmark på telefon 0734 206066 eller mail rebecka@nolmark.com.

Med vänliga hälsningar

Hans Manneby
Svenska ICOM
Ordförande

Lars Amréus
Riksförbundet Sveriges Museer
Ordförande

Frågor om museets internationella engagemang

Policy/strategi och handlingsplan

1. Har museet en policy/strategi för sitt internationella engagemang? Om ja, bifoga gärna ett ex.
2. Har museet en handlingsplan för sitt internationella engagemang? Om ja, bifoga gärna ett ex.

Statistik

1. Hur många internationella samarbetsprojekt deltog museets i 2006 (t.ex. EU-projekt eller SAMP)?
  - Hur många av dessa var museet initiativtagare till och vilken typ av projekt var det?
2. I vilka internationella sammanhang har enskilda medarbetare representerat museet under 2006 (t.ex. som representanter i internationella organisationer, nationella experter etc)?
3. Ange antalet internationella konferenser där enskilda medarbetare deltagit som representanter för museet under 2006?

Uppföljning och spridning

1. Följer museet upp och utvärderar genomförda internationella projekt? Exemplifiera gärna.
2. Arbetar museet med att integrera internationella erfarenheter i den löpande verksamheten? Ge gärna något konkret exempel.
3. Arbetar museet för att sprida och förmedla internationella erfarenheter och kontakter till andra kulturarvsinstitutioner? Om ja, ge gärna något konkret exempel.
4. Samverkar museet med ytterligare svenska aktörer inom ramen för ev. internationella samarbetsprojekt? Om ja, ange vilken typ av aktör – t.ex. myndighet, museum, universitet/högskolor eller kommun.

Redovisning av enkätsvar samt intervjuer och samtal

Totalt antal inkomna svar: 47

Centrala: 11

Länsmuseer: 11

Kommunala: 23

Övriga: 2

Följande museer redovisar inget samarbete under 2006:

Vänernuseet (k)

Ljusdalsbygdens museum (k)

Falkenberg (k)

Norrköping (k)

Landskrona (k)

Torekällbergets museum Södertälje (k)

Ale kommun, Glasbruksmuseet (k)

Stockholms läns museum (L)

Länsmuseet på Gotland (L)

Gruvmuseet i Falun (ö)

Spårvägmuseet (ö)

Antal totalt: 11 st

(7 kommunala, 2 länsmuseum och 2 övriga)

Följande museer redovisar ett begränsat internationellt engagemang:

Trelleborg (k)

Mölndals museum (k)

Enköping (k)

Eskilstuna (k)

Ystads kommun (k)

Sjöfartsmuseet Göteborg (k)

Eksjö museum (k)

Skövde stadsmuseum (k)

Jönköpings kommun (k)

Smålands museum (k)

Blekinge länsmuseum (L)

Örebro länsmuseum (L)

Livrustkammaren (c)

Skokloster slott(c)

Hallwylska museet (c)

Antal: 15

(10 kommunala, 2 länsmuseum och 3 centrala museer)

Följande museer redovisar ett större internationellt engagemang:

Sundsvalls museum och fotomuseet (k)

Kulturmagasinet Helsingborg (k)

Röhsska Museet (k)

Malmö museer (k)

Foteviken (k)

Stadsmuseet Göteborg (k)

Jämtlands läns museum (L)

Kalmar läns museum (L)

Västarvet (L)

Kulturmiljö Halland (L)

Kristianstad (L)

Värmland (L)

Västerbotten (L)

Statens försvarshistoriska museer (c)

Historiska museet (c)

Arkitekturmuseet (c)

Statens museer för världskultur (c)

Nordiska museet (c)

Tekniska museet (c)

Statens maritima museer (c)

Moderna museet (c)

Antal: 21

(6 kommunala, 7 länsmuseum, 8 centrala museum)

Intervjuer och samtal

Inom ramen för uppdraget har intervjuer och samtal förts med följande personer:

Lars Amréus, ordförande, RSM

Peter Bratt, länsmuseumchef, Stockholms läns museum

Lena Flodin, handläggare internationella frågor, Riksantikvarieämbetet

Ulrica Grubbström, länsmuseumchef, Västerbottens museum

Christer Gustafsson, landsantikvarie, Kulturmiljö Halland

Johan Jonsson, avdelningschef, Jämtlands läns museum

Philip Johnsson, styrelseordförande, Värmlands museum

Tomas Jönsson, länsmuseumchef, Värmlands museum

Karl Magnusson, internationell samordnare, Statens museer för Världskultur

Hans Manneby, ordförande, Svenska ICOM

Anette Nord, kulturstrateg, Söderhamns kommun

Annika Strömberg, Policy advisor cultural affairs/Region Västra Götaland, Bryssel

Stefan Sundblad, museumchef, Torekällbergets museum

Intervjuerna/samtalen utgick från följande frågeställningar:

- Vilken typ av stöd skulle ni efterfråga från en central aktör som exempelvis Svenska ICOM eller RSM?
- På vilket sätt skulle ni kunna stödja andra svenska museer som vill öka sitt internationella engagemang? Alt. På vilket sätt skulle andra museer kunna stödja er om ni skulle vilja öka ert internationella engagemang?